

Л. М. Мельничук

кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики
Національної академії державного управління при Президентові України

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У межах статті досліджуються питання забезпечення принципу соціальної рівноправності за територіальною ознакою. Узагальнено підходи до розуміння його сутності та змісту. Визначено структуру механізму забезпечення рівного доступу громадян до соціальних прав, незалежно від місця їх проживання. Досліджено стан його функціонування у вітчизняних умовах. З'ясовано основні проблеми у процесі забезпечення соціального вирівнювання розвитку регіонів на засадах рівності соціальних прав. Визначено ключові шляхи розв'язання окреслених проблем.

Ключові слова: соціальний розвиток регіонів, соціальна політика, регіональна політика, управління соціальним розвитком, соціальні права, принцип рівності прав.

Постановка проблеми. У сучасних умовах системної кризи, яка охоплює практично усі сфери людської життєдіяльності, загострення проблем регіональних диспропорцій зумовлюється необхідність посилення та концентрації уваги владних структур на виробленні шляхів щодо досягнення благополуччя усіх громадян, незалежно від території їх проживання, пошуку нових, науково обґрунтованих підходів до забезпечення соціального вирівнювання розвитку регіонів. До того ж, вкладаючи у зміст соціального розвитку регіону розширення можливостей регіональних систем для задоволення соціальних потреб та інтересів населення певної території, забезпечення соціальних прав людини, виконання окреслених завдань безпосередньо залежить від створення в усіх регіонах однакових умов доступу до реалізації соціальних прав громадян. Тому виникає потреба у вивченні змісту принципу соціально-правової рівності за ознакою місця проживання, проблем та перспектив його забезпечення в Україні, що й актуалізує тему цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що проблематика регіональних диспропорцій виступає синтетичною науковою проблемою, яка знаходиться на зрізі багатьох суспільних наук. Підвищеним науковим інтересом до неї, насамперед, характеризуються дослідження фахівців у сфері регіональної економіки та політики (В. Вакуленко, З. Варна-

лій, В. Воротін, М. Долішній, М. Іжа, В. Куйбіда, В. Мамонова, М. Орлатий, С. Романюк, І. Сторонянська, О. Топчієв та інші). Проте їх зміст зводиться до економічних аспектів розвитку без виділення соціальної специфіки. У працях учених-регіоналістів панує традиційний підхід до соціального розвитку, коли основною його умовою розглядається економічне зростання, решта досягається саме собою.

Широке відображення проблем державно-управлінського впливу на соціальні процеси регіональних систем, безперечно, міститься у науковому доробку фахівців соціогуманітарної політики (це такі вчені: В. Бульба, О. Дегтяр, М. Кравченко, В. Куценко, Е. Лібанова, О. Макарова, О. Новікова, О. Петроє, В. Скуратівський, П. Ситнік, В. Трощинський, П. Шевчук, Н. Ярош). Однак доводиться констатувати, що наукові розвідки з питань міжрегіональних диспропорцій соціального розвитку та шляхів їх подолання здійснюються дослідниками фрагментарно, а більшість з них – у контексті розвитку людського потенціалу чи рівня життя населення.

Таким чином, попри існування значної кількості публікацій з регіональних проблем, у науковому середовищі відсутні теоретичні розвідки заявленої проблематики у контексті забезпечення рівного доступу громадян до соціальних прав, незалежно від їх територіальної приналежності. Публікацій, присвячених питанням гарантій рівних прав людини за ознакою її місця

проживання, не виявлено й серед наукових здобутків фахівців у галузі права, що посилює актуальність та визначає мету й завдання роботи.

Мета статті. Головною метою роботи є дослідження змісту принципу соціальної рівноправності за територіальною ознакою, з'ясування його сутності, окреслення механізмів забезпечення, виявлення основних проблем їх функціонування та визначення перспективних напрямів оптимізації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Досягнення мети дослідження неможливе без чіткого визначення сутності та особливостей механізму забезпечення принципу правової рівності. Водночас результати досліджень [1] засвідчують, що в науковій думці відсутній єдиний підхід до його трактування. Однак найбільшого поширення набуло розуміння цього принципу як рівних за змістом, обсягом та можливостями реалізації прав людини і громадянина, що відповідає європейській практиці та міжнародним стандартам забезпечення прав людини [2].

На таких же засадах закріплено принцип рівності в Основному Законі України. Так, згідно зі статтею 24 Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і свободи. Це означає, що держава зобов'язана забезпечувати на засадах рівності права всім, хто знаходиться під її юрисдикцією і що необхідним є застосування однакових стандартів прав і свобод до всіх громадян. Крім того, рівність прав і свобод громадян не припускає наявності будь-яких обмежень та привілеїв за цілою низкою ознак, зокрема місцем проживання, отже, держава зобов'язана надати людині засоби дієвого захисту проти будь-якої дискримінації.

Закріплення на рівні Основного Закону України рівності прав і свобод людини та громадянина є важливою гарантією його здійснення, однак не гарантує його автоматичної реалізації. Саме тому нагальною потребою постає вироблення та ефективного впровадження механізму забезпечення принципу рівності соціальних прав, що виступає одним із ключових завдань соціальної політики держави. Слід зауважити, що впровадження соціально-правової рівності за територіальною ознакою надаватиме соціальній політиці територіального спрямування, просторової орієнтації.

Виходячи із семантики терміна «забезпечення» та посилаючись на наукові доробки провідних фахівців у галузі права, зокрема [1; 3], правомірно стверджувати, що здійснення соці-

альних прав громадян на засадах рівності за територіальною ознакою передбачає позитивні дії держави, конкретні її обов'язки, які знаходять своє вираження в сукупності різноманітних гарантій, що позначають умови й засоби, які підвищують вірогідність здійснення, практичну реалізацію принципу рівності соціальних прав громадян, попередження та/чи усунення можливих перешкод його повного або належного здійснення. Тобто діяльність держави має здійснюватися у трьох взаємопов'язаних напрямках, які й складають цілісний механізм забезпечення рівності соціальних прав, а саме: реалізації принципу рівності; охорони принципу рівності та захисту принципу рівності, кожний із яких має містити сукупність способів, засобів і методів, спрямованих на ефективне втілення в життя рівних за змістом, обсягом та можливостями реалізації соціальних прав. Варто враховувати, що принцип рівності соціальних прав за територіальною ознакою проявляється не на рівні окремої особи, а угруповань людей, об'єднаних місцем їхнього проживання.

Щодо реалізації принципу рівності, то її механізм має містити сукупність способів, за допомогою яких держава бере на себе обов'язок забезпечити рівні за своїм змістом соціальні права; засоби досягнення єдиного масштабу та однакових обсягів соціальних прав громадян, незалежно від місця їх проживання, а також систему заходів, спрямованих на створення належних (необхідних та достатніх) умов для рівного доступу населення до соціальних благ, опосередкованих правами. Саме крізь призму означених складових частин видається доцільним здійснення аналізу вітчизняної практики забезпечення рівності соціальних прав за територіальною ознакою.

Так, соціальним законодавством встановлено рівні для усіх громадян гарантії права на достатній рівень життя, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я та медичну допомогу, трудових та житлових прав. Винятком є вразливі категорії населення, для яких сформована спеціальна система соціального захисту. При цьому гарантії рівності, зокрема за ознакою місця проживання, законодавчо закріплено лише у сфері зайнятості, освіти та, певним чином, охорони здоров'я. Держава взяла на себе обов'язок гарантувати рівність трудових прав шляхом захисту від дискримінації, зокрема за ознакою місця проживання, окрім випадків сприяння зайнятості населення в сільській місцевості та на

депресивних територіях (Закон України «Про зайнятість населення, 2012 р.).

У сфері освіти законодавчо гарантується право на освіту кожному, незалежно від місця проживання, встановлено заборону обмежень у праві на здобуття освіти, передбачено створення рівних умов доступу до освіти, зокрема за рахунок гарантій права на безоплатне здобуття середньої освіти, розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення, побудови освіти в Україні за принципом рівних можливостей для всіх (Закон України «Про освіту», 2017 р.).

Рівноправність громадян і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я (однак, без конкретизації ознак) віднесено до основних принципів охорони здоров'я. Забезпечення гарантії рівності передбачено шляхом створення розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я з урахуванням, зокрема, потреб населення у медичному обслуговуванні та доступності для громадян; безоплатного надання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я (Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», 1992 р.).

Слід також зазначити, що система гарантій реалізації прав уразливих груп населення також сформована без встановлення рівності за ознакою місця їх проживання. Так, законодавчо їм гарантуються лише рівні з усіма іншими громадянами можливості в економічній, соціальній, політичній сферах, сприятливі умови для повноцінного способу життя. Варто погодитися із зарубіжними експертами стосовно того, що концентрація незахищених верств населення в певних регіонах буде призводити до збільшення тиску на публічні послуги, зниження економічної активності і приватних інвестицій, ерозії соціального капіталу, з іншого – проживання зазначених категорій населення в бідних регіонах означатиме скорочення доступу до соціальних благ та послуг, стигматизацію та дискримінацію [4, с. 187–188]. Тому політика соціального включення, що спрямована на вертикальне вирівнювання, тобто рівності між соціальними прошарками населення, потребує набуття й просторової орієнтації.

Така потреба посилюється з огляду на норми Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.), прийнятого з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав людини, зо-

крема незалежно від місця її проживання. Дія цього Закону поширюється також на сфери трудових відносин; охорони здоров'я; освіти; соціального захисту; житлових відносин; доступу до товарів і послуг. Досягнення визначеної мети передбачається шляхом дотримання органами влади усіх управлінських рівнів принципу антидискримінації у своїй діяльності, отже й застосування позитивних дій, які мають полягати у встановленні особливих вимог щодо реалізації окремих прав осіб.

Отже, доводиться констатувати, що встановлення гарантій принципу рівності соціальних прав за ознакою місця проживання має фрагментарний характер. При цьому, враховуючи, що обмеженість свободи держави, її органів і посадових осіб визначається відповідно до принципу, згідно з яким дозволено лише те, що прямо передбачається Законом [5], очікувати на обов'язковість забезпечення рівного доступу до соціальних прав громадян, незалежно від місця їх проживання, об'єктивно не можливо.

Крім того, відсутність закріплення рівності гарантій соціальних прав громадян безпосередньо за територіальною ознакою, на наш погляд, відобразилося на законодавстві щодо формування та здійснення регіональної політики, у якому акцент робиться переважно на сфері праці та освіти, решта питань мають або звужений характер, або взагалі не враховуються. Так, у Законі України «Про засади державної регіональної політики» серед пріоритетів цього напряму діяльності держави визначено «стимулювання міжрегіональної інтеграції, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір», що спонукає до запитання щодо місця у ньому «соціального простору».

Досягнення однакових за обсягом соціальних прав убачається завдяки запровадженню по всій території країни єдиних соціальних стандартів та надання стандартизованих послуг у соціальній сфері, оскільки соціальні стандарти покликані як забезпечити достатній рівень життя громадян, так і рівний доступ до соціальних благ, формувати «первинну рівність». До того ж існування якісної системи соціальних стандартів виступає однією з важливих ознак ефективної соціальної політики.

Натомість, незважаючи на постійно здійснювані органами влади та управління заходи щодо формування та розвитку системи державних соціальних стандартів та соціальних

нормативів, державних стандартів надання освітніх, медичних та соціальних послуг тощо, вона так і не склалася як повноцінний та дієвий інструмент соціальної політики, оскільки характеризується низкою проблем їх визначення, функціонального наповнення, впровадження, фінансового забезпечення та розвитку. З огляду на те, що дослідженню означених проблем стандартизації соціогуманітарної сфери присвячено чимало наукових розвідок, зокрема [6], у цілях цієї роботи слід зупинитися на тих, що безпосередньо пов'язані із забезпеченням «територіальної рівності» громадян у реалізації соціальних прав.

Так, система державних соціальних стандартів, базовим серед яких офіційно визначено прожитковий мінімум (Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», 2000 р.), відіграє вагомую роль у формуванні доходів населення та забезпеченні його соціальної підтримки, що зумовлюється жорсткою залежністю багатьох законодавчих норм від рівня соціальних стандартів та встановлених відповідно до них державних гарантій. Гетерогенність регіонів країни буде послаблювати ефективність їх впровадження та матиме такі просторові наслідки, які не завжди відповідатимуть цілям соціального розвитку конкретних регіонів чи погіршуватимуть умови для досягнення цих цілей. Тобто в одних регіонах будуть формуватися/посилюватися утриманські настрої серед населення, а в інших – не забезпечуватиметься достатній життєвий рівень для їх мешканців. Тому постає нагальна потреба використання внутрішнього потенціалу регіонів у процесі практичного втілення соціальних стандартів та соціальних гарантій.

Слід зауважити, що органи місцевого самоврядування наділені правом під час розроблення та реалізації місцевих соціально-економічних програм передбачати додаткові соціальні гарантії за рахунок коштів місцевих бюджетів. Для оцінки рівня життя в регіоні, розроблення та реалізації регіональних соціальних програм, визначення права на призначення соціальної допомоги за рахунок місцевих бюджетів органами місцевого самоврядування може також затверджуватися регіональний прожитковий мінімум. Проте в умовах обмеженості фінансових ресурсів, навіть незважаючи на зростання доходів місцевих бюджетів [7, с. 8], це право місцевих органів влади залишається нереалізованим.

Практичне забезпечення рівності встановлених соціально-правових гарантій, подолання необґрунтованих регіональних відмінностей в умовах життєдіяльності населення науковою спільнотою пов'язується зі створенням необхідних і достатніх умов на місцевому рівні, від готовності та спроможності місцевих органів влади та самоврядування забезпечувати кожному громадянину рівний доступ до благ та послуг, зокрема на засадах організації та розвитку мережі об'єктів соціального призначення. При цьому оптимальне формування та ефективне функціонування цієї мережі на регіональному рівні можливе за умови системного підходу до реалізації заходів із пріоритетних напрямів розвитку соціальної інфраструктури. Тому всі її компоненти мають бути складниками єдиного, цілісного процесу управління, що вимагає, з одного боку, переходу від галузевого до територіального принципу управління соціальним розвитком регіону, з іншого – запровадження нових механізмів участі держави в інвестуванні розвитку соціальної інфраструктури [8, с. 239, 245].

Сьогодні ключовим державним інвестиційним інструментом виступає державний фонд регіонального розвитку, кошти якого спрямовуються на виконання інвестиційних проектів і програм [9]. При цьому практика його застосування демонструє, що державні кошти використовуються на будівництво, реконструкцію чи модернізацію технічного оснащення об'єктів соціальної інфраструктури. Так, упродовж 2012–2016 рр. щороку в середньому спрямовувалося понад 65% від загального обсягу коштів. Тому сформувався позиція експертів, що функціонування Фонду має соціально спрямований характер, що не сприяє вирішенню стратегічних проблем регіонів [10; 11]. Однак аналіз змісту означених проектів дозволяє стверджувати, що існуюча інвестиційна практика не забезпечує й не може забезпечити створення необхідного середовища для реалізації соціальних прав громадян певного регіону.

Не применшуючи значення таких заходів, варто зауважити, що більшість цих проектів спрямована на покращення умов для надання послуг, і лише незначна їх кількість передбачає розширення просторового та фізичного доступу населення до них, зокрема шляхом будівництва нових об'єктів, добудови існуючих, реконструкції будівель під навчальні

та медичні заклади, закупівлі шкільних автобусів. Так, наприклад, у 2016 р. частка проектів, які спрямовувалися на розширення доступу до базових освітніх та медичних послуг різних рівнів, складала відповідно 9,0% і 2,5 %. Крім того, лише окремі заходи передбачали підвищення якості надання послуг шляхом закупівлі сучасного медичного обладнання, комп'ютеризації шкіл, модернізації навчальних класів. Аналіз структури інвестиційних проектів засвідчує також те, що місцеві органи влади зосереджували зусилля на розвитку освітніх та медичних закладів, оминаючи увагою інші заклади соціального спрямування, діяльність яких відіграє вагомий роль у забезпеченні соціальних прав громадян, а отже, благополуччя населення певної території. Тому впевнено можна стверджувати те, що державний фонд регіонального розвитку не став дієвим фінансовим інструментом розвитку соціальної сфери на регіональному рівні.

Наступний складник механізму забезпечення принципу рівності передбачає превенцію, недопущення протиправних дій шляхом витіснення негативних факторів, які можуть спровокувати або полегшити порушення принципу рівності. Задля цього має бути сформована система нагляду та контролю за станом реалізації принципу рівності соціальних справ, попередження дискримінації за територіальною ознакою, оскільки саме функція контролю, як система спостереження і перевірки процесу функціонування і фактичного стану керованого об'єкта, виступає умовою дотримання законності порядку, організованості, охорони і дотримання прав громадян [12, с. 291].

Так, навіть з огляду на обмеженість устанавлених гарантій територіальної рівності, що розглянуто вище, на законодавчому рівні лише у сфері освіти чітко визначено здійснення державного нагляду (контролю) з метою реалізації єдиної державної політики в цій сфері. Законодавство з питань зайнятості населення передбачає функціонування системи охорони праці, яка є сукупністю тих заходів та засобів, що спрямовані лише на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності. У сфері охорони здоров'я держава має здійснювати контроль і нагляд за додержанням галузевого законодавства, державних стандартів, стандартів медичного обслуговування, що, враховуючи опосередкований характер гарантій рівності, лише частково

може вирішити проблеми охорони рівних за територіальною ознакою прав громадян.

Незважаючи на встановлену законодавством обов'язковість державних соціальних гарантій для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, незалежно від форми власності, здійснення постійного державного моніторингу з метою їх дотримання, основними засобами такого моніторингу визначено здійснення щомісячної оцінки вартісної величини основних державних соціальних стандартів; ведення державного статистичного обліку щодо дотримання державних соціальних стандартів і нормативів. Крім того, цільова спрямованість цього моніторингу – це лише оцінка ефективності державної соціальної політики, її впливу на рівень та якість життя в Україні та фінансового забезпечення державних соціальних стандартів і нормативів. Тому оцінка впливу системи державних стандартів та гарантій на життєвий рівень населення у територіальній проекції не здійснюється державними органами влади. Так, сьогодні проводиться лише моніторинг та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення (постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2012 р. № 554), серед основних завдань якого є проведення аналізу основних показників виконання таких програм; оцінювання їх ефективності та впливу на бідність, тобто на проблемну ситуацію, проте без врахування територіального аспекту.

Унеможливити дискримінацію за ознакою місця проживання законодавством передбачається також шляхом проведення антидискримінаційної експертизи, розроблення проектів нормативно-правових актів з обов'язковим урахуванням принципу недискримінації. Одночасно здійснення контролю та моніторингу за дотриманням цього принципу у різних сферах суспільних відносин покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [13]. Попри сформовану систему заходів запобігання та протидії дискримінації, аналіз інформаційно-аналітичних матеріалів омбудсмана засвідчує, що моніторингова діяльність не містить оцінки регіональних особливостей забезпечення соціальних прав, а тому не сприяє виробленню чітких стратегічних пріоритетів реформування системи державного управління соціальними процесами у територіальній проекції.

Такі обмеження не компенсуються і в межах здійснення регіональної політики, до функцій

якої належить оцінювання впливу функціональних сфер політики на просторовий розвиток. Така практика ствердилася, передусім, у європейській політиці згуртування [4, с. 165–168]. Проте в Україні передбачено проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики, Державної стратегії регіонального розвитку України та регіональних стратегій розвитку, моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, у межах яких здійснюється лише оцінювання впливу вищезазначених стратегічних документів на соціально-економічний розвиток (постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 856, від 11.11.2015 р. №№ 931, 932). Така система відстеження результатів діяльності держави не відображає територіального впливу соціальної політики та її окремих напрямів на процеси соціальних змін.

Ще один складник механізму забезпечення права на рівність – система гарантій його захисту, що передбачає встановлення та притягнення винних осіб до відповідальності, здійснення заходів щодо відновлення прав, у контексті нашого дослідження – усунення/зменшення територіальної нерівності. Слід зауважити, що сьогодні передбачено різні види відповідальності за порушення соціального законодавства. За відсутності чітких гарантій рівності система відповідальності має формальний характер, особливо, коли питання про санкції відповідальності винних осіб у більшості випадків не порушуються.

Не сприяє вирішенню цього питання й існування цілісної системи інституційного захисту рівності, так як правозахисні напрями роботи мають місце у діяльності практично усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших інститутів громадянського суспільства, особливе місце серед яких займає інститут омбудсмана, покликаний виконувати функції не лише дотримання прав громадян, але і їх захисту. До того ж функціонують також інститути уповноважених Президента України з прав дитини та людей з інвалідністю, у справах кримськотатарського народу, з питань реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інші захворювання під час участі в антитерористичній операції [14], запроваджується також інститут освітнього омбудсмана (Закон України «Про освіту», 2017 р.).

Варто зауважити, що в правових державах універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб виступає звернення до суду, тобто судовий порядок фактично є єдиною можливістю відновлення порушених прав. Проте у вітчизняних умовах недосконалості судової системи вкрай проблематичним є захист навіть прав конкретних осіб за конкретною ознакою, не кажучи про забезпечення рівності прав мешканців однієї території стосовно іншої.

Висновки та пропозиції. Таким чином, результати дослідження дають підстави для висновку, що потреба у забезпеченні принципу рівності соціальних прав зумовлюється відповідними міжнародними зобов'язаннями України та її прагненням до становлення як європейської держави. Із цією метою діяльність держави має спрямовуватися на формування системи гарантій реалізації, охорони та захисту принципу рівності, механізми впровадження яких повинні містити сукупність способів ефективного втілення в життя рівних за змістом, обсягом та можливостями реалізації соціальних прав громадян, незалежно від місця їх проживання.

Аналіз національного законодавства та практичного впровадження його положень засвідчує низку проблем забезпечення принципу соціально-правової рівності за територіальною ознакою, ключовими серед яких виступають:

- фрагментарний характер встановлення гарантій рівності соціальних прав громадян за ознакою місця їх проживання, що зумовлює панування переважно людиноорієнтованого підходу у процесі реалізації соціальної політики держави без врахування особливостей регіонів та призводить до викривлень у визначенні соціальних пріоритетів державної регіональної політики;
- відсутність дієвих засобів використання внутрішнього потенціалу регіонів у процесі практичного втілення соціальних стандартів та соціальних гарантій, а також неефективність інвестиційної практики розвитку соціальної інфраструктури, що перешкоджає створенню необхідного середовища для реалізації соціальних прав громадян певного регіону;
- відсутність у процесі моніторингової діяльності оцінки регіональних особливостей забезпечення соціальних прав громадян та впливу функціональних сфер політики на просторовий розвиток, що позбавляє можливостей вироблення чітких стратегічних пріоритетів

модернізації державного управління соціальними процесами у територіальній проекції;

– формальний характер системи захисту соціально-правової рівності у регіональному вимірі, що позбавляє цілісності механізму забезпечення соціальних прав громадян за територіальною ознакою, а тому зумовлює його неефективність.

Вирішення окреслених проблем актуалізує потребу у виробленні та впровадженні низки заходів щодо об'єднання «людино-орієнтованого» та «просторово-орієнтованого» підходів під час здійснення соціальної політики, зокрема шляхом закріплення соціально-правових гарантій рівності соціальних прав громадян, незалежно від місця їх проживання; розроблення нової моделі системи державних соціальних стандартів і гарантій з урахуванням регіональної специфіки; створення нових фінансових ресурсів та впровадження новітніх інструментів створення сприятливого середовища для рівного доступу до соціальних благ; запровадження оцінки соціального прогресу з точки зору скорочення територіальної нерівності, впливу різних напрямів соціальної політики на регіональний розвиток; удосконалення системи відповідальності органів влади та їх посадових осіб за забезпечення соціальних прав громадян на засадах рівності за територіальною ознакою, формування та впровадження концепції спільної соціальної відповідальності усіх суб'єктів соціального розвитку регіонів.

Недостатня наукова розробленість проблеми створює простір для подальшого здійснення наукових розвідок, які, на наш погляд, мають бути спрямовані, на дослідження питань впровадження європейських підходів у вітчизняну практику забезпечення соціального розвитку, а також здійснення її аналізу в контексті відповідності міжнародним стандартам.

Список використаної літератури:

1. Васильченко О. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України: монографія. Київ: Арт Економі, 2014. 475 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Скакун О. Теорія права і держави: підручник. Вид. 4-те, допов. і перероб. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 524 с.
4. Investing in Europe's future. Fifth report on economic, social and territorial cohesion. Report from the Comission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. 298 p.
5. Про засади державної політики України в галузі прав людини : Постанова Верховної Ради України від 17.06.1999 р. № 757-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/757-14>
6. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 356 с.
7. Новікова О., Логачова Л. Особливості фінансування соціальної інфраструктури в процесі бюджетної децентралізації. Економічний вісник Донбасу. 2017. № 1. С. 4-12.
8. Основи регіонального управління в Україні: підручник / Нац. акад. держ упр. при Президентові України; за заг. ред. В. Вакуленка, М. Орлатого; [авт.-упоряд.: В. Вакуленко та ін.]. Київ: НАДУ, 2012. 573 с.
9. Державний фонд регіонального розвитку / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua>
10. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». Київ: НІСД, 2016. 688 с.
11. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики: аналіт. звіт / [Колін Меддок та ін.]; Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». Київ, 2014. 416 с.
12. Малиновський В. Державне управління: навч. посіб. Київ: Атіка, 2003. 576 с.
13. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua>
14. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/administration/apu-structure>

Мельничук Л. М. Реализация принципа равенства социальных прав как инструмент обеспечения социального выравнивания развития регионов Украины

В статье исследуются вопросы обеспечения принципа социального равноправия по территориальному признаку. Обобщены подходы к пониманию его сущности и содержания. Определена структура механизма обеспечения равного доступа граждан к социальным правам, независимо от места их проживания. Изучено состояние его функционирования в отечественных условиях. Выявлены основные проблемы в процессе обеспечения социального выравнивания развития регионов на основе равенства социальных прав, очерчены пути решения имеющихся проблем.

Ключевые слова: социальное развитие регионов, социальная политика, региональная политика, управление социальным развитием, социальные права, принцип равноправия.

Melnychuk L. M. Implementation of the principle of equality social rights as an instrument for ensuring social equalization of regional development in Ukraine

The article analyzes the issues of ensuring the principle of social equality on a territorial sign. Generalized approaches to understanding its essence and content. There is disclosed the structure of the mechanism for ensuring equal access of citizens to social rights, regardless of their locality and examined the state of its functioning under domestic conditions. The main problems in the process of ensuring social equalization of the regional development on the basis of equality of social rights and the key ways of their solution are identified.

Key words: social development of region, social policy, regional policy, management of social development, social rights, principle of equality.